

LUND UNIVERSITY

Sociologiska institutionen

Registrering av sexualbrottsdömda

Av Sabina Nellberg

Kandidatuppsats: SOCK04, 15 hp

Vårterminen 2015

Handledare: Katarina Sjöberg

ABSTRAKT

Sabina Nellberg

Registrering av sexualbrottsdömda

Kandidatuppsats: SOCK04, 15 hp

Handledare: Katarina Sjöholm

Sociologiska institutionen, vårterminen 2015

Problem/Bakgrund: I Sverige är registrering av sexualbrottsdömda inte lagligt, trots det finns sidor på Internet som registrerar dömda. I USA är lagar om registrering väl etablerade och inskränker mer på den sexualbrottsdömdes liv än i något annat land.

Syfte: Syftet med denna uppsats är att undersöka vilka effekter registrering av sexualbrottsdömda har i Sverige och USA samt undersöka varför det finns en efterfrågan och jämföra dess effekter.

Uppsatsens upplägg: Studien antar en kvalitativ ansats då aktuell frågeställning besvaras bäst genom att ta del av människors berättelser. I en dokumentanalys har Nätverket Stoppa Pedofilernas hemsida, Svenssons bok "De mest hatade" och utredningar från USA använts som empiri. Denna empiri har sedan analyserats med hjälp av Goffmans teorier om jaget och maskerna och stigma samt emotionsteorier. För att tillämpa vald empiri har kvalitativ innehållsanalys med ett hermeneutiskt synsätt använts. Kvalitativ innehållsanalys söker efter bakomliggande teman och hermeneutik är ett synsätt som utformas för tolkning och förståelse av texter.

Slutsatser: Resultatet visar att Nätverket Stoppa Pedofilernas hem- och Facebooksida fungerade som en möjlighet att uttrycka känslor gällande sexualbrott samt missnöje över rättsväsendet. I Sverige isolerar registreringen den sexualbrottsdömde och snarare ökar risken för återfall i brott. I USA gjorde den legaliserade registreringen inte någon skillnad för återfallsrisken. De effekter forskning visat i USA och Sverige liknar varandra trots att lagstiftningen ser så olika ut. Internet har gjort registrering av sexualbrottsdömda möjlig.

Nyckelord: Sexualbrottsdömda, brottsoffer, registrering, effekter, skam.

Förord

Jag har arbetat i Kriminalvården och med sexualbrottsdömda i många år. Det är ett svårt men också väldigt intressant arbete. Jag ser det som ett utmärkt tillfälle att i denna uppsats utifrån ett sociologiskt perspektiv fundera vidare kring denna kategori med klienter. Jag vill tacka mina kollegor som i samtal och diskussioner har stöttat mig i mitt arbete, med eller utan deras vetskap. Ett stort tack till min handledare Katarina Sjöberg som med stort tålamod har orienterat mig fram till resultatet av min uppsats.

Men mest av allt vill jag tacka de som har gjort det möjligt för mig att genomföra detta, min familj. Mina föräldrar som hjälpt till och stöttat när det har behövts och lyssnat på mig när jag har genomgått den process som uppsatsen har inneburit för mig. Mina underbara fina barn som har blivit tvingade att ha en frånvarande mamma men accepterat det och älskar mig ändå. Och till sist min man – utan dig hade jag aldrig klarat det här. Du har stöttat mig hela vägen genom att sköta allt som måste skötas i ett hem med två barn och två heltidsarbetande föräldrar där en dessutom valt att studera halvtid – du är fantastisk! Tusen tack för att du gör det möjligt för mig att genomföra ett av mina mål.

Sabina Nellberg

Innehåll

1. Inledning	1
2. Syfte	1
2.1 Frågeställning:	1
3. Avgränsning	2
4. Bakgrund	3
4.1 Sverige.....	3
4.2 USA.....	5
5. Tidigare och pågående forskning	5
5.1 Sverige.....	6
5.2 USA.....	7
6. Metod	9
6.1 Val av metodologisk ansats.....	9
6.2 Val av metod	9
6.3 Etiska överväganden.....	11
6.4 Empiri.....	11
6.4.1 Utredningar från USA	11
6.4.2 Nätverket Stoppa Pedofilerna.....	12
6.4.3 Börje Svenssons bok ”De mest hatade”	12
7. Teorier	13
7.1 Goffmans teori om stigma.....	13
7.2 Goffmans teori om jaget och maskerna.....	14
7.3 Emotionsteorier	15
8. Analys	16
8.1 Stigma.....	16
8.2 Jaget och maskerna.....	19
8.3 Emotionsteorier	21
9. Slutsats	25
9.1 Egna reflektioner	26
10. Referenser	27
10.1 Litteratur.....	27
10.2 Utredningar och artiklar mm	28
10.3 Internet.....	29

1. Inledning

Internets utveckling har bidragit till en stor förändring gällande spridningen av information och har bl.a gjort det möjligt att registrera sexualbrottsdömda. Allmänheten kan snabbt få fram information om vad en person är dömd för samt var han eller hon bor. Vem som helst kan lägga ut information på Internet och den försvinner inte utan finns kvar över tid tillgänglig för alla. Ett exempel är Nätverket Stoppa Pedofilerna, som fortsättningsvis kommer att benämnas som "Nätverket". På deras hem- och Facebooksida framkommer att de vill skapa ett tryggare samhälle för barnen och legalisera registrering i Sverige (www.stoppa-pedofilerna.se). Sexualbrott mot barn är ett brott som väcker anstöt och många har åsikter om denna typ av brott. På Nätverkets hem- och Facebooksida syns tydligt att det finns ett behov av att uttrycka sig om sexualbrott på ett annat sätt än något annat brott. Personuppgiftslagen som råder i Sverige tillåter inte att personuppgifter publiceras om man kränker den uppgifterna handlar om. Det har dock hittills varit svårt att tillämpa denna lag (www.lagen.nu). I USA är lagar gällande registrering av sexualbrottsdömda väletablerade och mer inskränkande på den dömden än i något annat land (Human Rights Watch 2007). Börje Svensson skriver i sin bok *De mest hatade* att hatet mot den sexualbrottsdömden inte leder till färre övergrepp utan snarare tvärtom (Svensson 2012:189).

2. Syfte

Syftet med denna uppsats är att undersöka vilka effekter registrering av sexualbrottsdömda har i Sverige och USA för att sedan jämföra effekter. Syftet att använda mig av just USA och Sverige är att länderna har så olika lagstiftning gällande registrering av sexualbrottsdömda och det blir intressant att jämföra. För att få svar på vilka effekter registreringen har behövs också studeras om och varför det finns en efterfrågan. Dessa frågor är intressanta då det inte tidigare gjorts någon specifik undersökning eller forskning om just detta i Sverige.

2.1 Frågeställning:

- **Varför finns en efterfrågan om registrering av sexualbrottsdömda?**
- **Vilka effekter har registreringen, på individnivå och på samhällsnivå?**
- **Vilka likheter och skillnader har effekterna av registrering i USA och Sverige?**

Efter att ha tagit del av ett stort antal av Kriminalvårdens utredningar samt genomförd och pågående forskning, kan konstateras att det inte finns något material gällande effekter av registrering av sexualbrottsdömda (www.kriminalvarden.se). Jag ser det som en brist att Kriminalvården inte har genomfört någon undersökning eller forskning på området. Syftet med denna uppsats blir med anledning av denna brist därmed än mer relevant och förhoppningsvis kan studien fylla ett syfte även för Kriminalvården.

I Sverige har registrering av sexualbrottsdömda inte lagstöd och skulle i vardagstal kallas för uthängning. I USA finns lagstöd för registrering och kommuner har en skyldighet att bistå de boende med information om sexualbrottsdömda i området (www.meganslaw.ca.gov). I denna uppsats kommer definitionen *registrering* att användas genom hela uppsatsen oberoende av lagstöd och land.

En person dömd för någon form av sexualbrott mot barn kommer fortsättningsvis att benämnas som *sexualbrottsdömd* eller *dömd*.

I uppsatsen kommer begreppet *brottsoffer* att användas om någon som blivit utsatt för sexualbrott. Brottsoffer är en person som har utsatts för brott av en dömd, om brottet har riktats mot offrets liv, hälsa, frihet eller frid och den sexualbrottsdömde avtjänar straff för brottet (FARK Fängelse 2011).

3. Avgränsning

Uppsatsen handlar om de som är dömda för sexualbrott riktade mot barn. Undersökningen kommer att fokusera på Sverige och USA med stöd av de utredningar och den forskning som finns och har genomförts.

I Sverige finns register att tillgå där brottslingar på olika sätt registreras t.ex. belastningsregistret och misstankeregistret, som polismyndigheten ansvarar för enligt lag. Dessa register innehåller uppgifter om den som fått påföljder för brott och som är misstänkt för brott. Vidare finns spårregister med DNA-profiler från brottsplatsspår som inte träffat mot någon person, utredningsregister med DNA-profiler från personer som är misstänkta för ett brott som kan ge fängelse som påföljd och DNA-register med DNA-profiler från personer som dömts till annan påföljd än böter. Dessa register styrs av polisdatalagens 4:e kapitel 1-10 §§. Som privatperson har du enbart rätt att begära utdrag om dig själv (www.polisen.se).

Denna uppsats handlar inte om den här typen av registrering utan om registrering av sexualbrottsdömda, med personliga uppgifter om den dömda, tillgänglig för allmänheten med syfte att skydda samhället från denna typ av brottslingar.

På Nätverkets hem- och Facebooksida framkommer att administratörerna för sidan inte tar bort en dömd brottsling från sidan när han avtjänat sitt straff (www.stoppa-pedofilerna.se). I uppsatsen är fokus på a) sexualbrottsdömda som fått en dom och för närvarande avtjänar straff och b) sexualbrottsdömda som frigetts och som fortfarande kan vara föremål för registrering. Uppsatsen handlar inte om de som misstänkts eller misstänks för sexualbrott mot barn.

2014 anmäldes 19 700 sexualbrott och 98 % av dem som misstänktes för sexualbrott var män. 2012 utgjorde klienter dömda för sexualbrott 3 % av Kriminalvårdens klienter och 0 % av dem var kvinnor (kriminalvarden.se). Med anledning av detta kommer uppsatsen fokusera på sexualbrottsdömda män.

4. Bakgrund

I detta avsnitt beskrivs den kategori som studien handlar om, sexualbrottsdömda med fakta om brottet och straffsatserna. Sedan följer en kort beskrivning av Personuppgiftslagen vilket anses lämpligt för att få en bild av vilka lagar som gäller kring registrering i Sverige. Sist kommer en beskrivning av hur lagarna kring registrering av sexualbrottsdömda ser ut i USA.

4.1 Sverige

Kategorin sexualbrott kan bestå av våldtäkt, grov våldtäkt, sexuell tvång, grovt sexuell tvång, sexuellt utnyttjande av person i beroendeställning, grovt sexuellt utnyttjande av person i beroendeställning, våldtäkt mot barn, grov våldtäkt mot barn, sexuellt utnyttjande mot barn, sexuellt övergrepp mot barn, grovt sexuellt övergrepp mot barn, samlag med avkomling, samlag med syskon, utnyttjande av barn för sexuell posering, grovt utnyttjande av barn för sexuell posering, köp av sexuell handling av barn, sexuellt ofredande, köp av sexuell tjänst, koppleri och grovt koppleri. Sexualbrotten utgjorde år 2011 1.2 % av det totala antalet anmälda brott (www.kriminalvarden.se).

Straffsatserna för sexualbrott riktade mot barn regleras i Brottsbalken 6 kapitlet 4 till 15 §§. Den som har samlag med ett barn under femton år eller som genomför en annan sexuell handling jämförbar med samlag, döms för våldtäkt mot barn till fängelse i lägst två år och högst sex år. Den som gör sig skyldig till grov våldtäkt mot barn döms till fängelse i lägst fyra år och högst tio år. Den som gör sig skyldig till sexuellt utnyttjande av barn döms till fängelse i högst fyra år. Sexuellt övergrepp mot barn ger fängelse i högst två år, grovt sexuellt övergrepp mot barn ger fängelse i lägst sex månader och högst sex år. Brottet samlag med avkomling ger fängelse i högst två år och samlag med syskon till fängelse i högst ett år. Utnyttjande av barn för sexuell posering ger böter till fängelse i högst två år och grovt sexuellt utnyttjande av barn ger fängelse som lägst sex månader och högst sex år. Köp av sexuell handling av barn ger böter eller fängelse i högst två år och kontakt med barn i sexuellt syfte ger böter eller fängelse i högst ett år (Svensk lag 2011:1 568).

2014 anmäldes totalt 3 150 våldtäkter mot barn i åldern 0 till 17 år, i 92 % av fallen var offren flickor. År 2013 förklarades 134 personer skyldiga för våldtäkt mot barn. Gällande återfall i brott har personer lagförda för sexualbrott jämförelsevis lägst återfallsfrekvens om 24 % (www.bra.se). Under 2013 fanns 403 klienter inskrivna i Kriminalvården med huvudbrott sexualbrott och de utgör 3 % av samtliga klienter oavsett brottskategori som avtjänar straff i Sverige. Med huvudbrott menas det brott som har det strängaste straffet i straffskalan om klienten är dömd för flera brott (www.kriminalvarden.se).

TV4-nyheterna rapporterade 2015-05-06 att de har granskat samtliga fall av våldtäkt mot barn hittills under 2015. Granskningen omfattade 48 fall som gått till åtal för våldtäkt mot barn. I 22 av fallen var gärningsmannen tonåring. Ungdomsutredare på polisen i Norrköping Lars Eriksson menar att förändringen beror på att unga inte har någon kunskap om lagstiftningen och en förvrängd syn på sex präglad av porren. Få tonåringar vet t.ex. inte hur allvarligt det är att filma en sexuell handling och sedan sprida den på Internet, per definition blir det barnpornografibrott (tv4 nyheterna).

Personuppgiftslagen trädde i kraft 1998 och dess syfte är att skydda människor mot att deras personliga integritet kränks när personuppgifter behandlas. Begreppet ”behandlas” kan omfatta insamling, registrering, lagring, bearbetning, spridning, utplåning mm. De generella reglerna för behandling av personuppgifter gäller även när man publicerar dem på webbplatser, bloggar och liknande. Att publicera personuppgifter i syfte att skandalisera eller

"hänga ut" någon är tydliga exempel på publicering som är kränkande enligt personuppgiftslagen (www.datainspektionen.se). Begreppet personuppgifter definieras i 3 § personuppgiftslagen som upplysning som avser en identifierbar fysisk person (www.lagen.nu). En ny rapport från Brottsförebyggande rådet visar att 96 % av de hot och kränkningar på internet som anmäls, lades ner av polis eller åklagare (Svensk polis 2015).

4.2 USA

USA var först på 1930-talet med att legalisera register av dömda där syftet till en början var att identifiera de som återföll i brott. 1994 legaliserade man registrering i samtliga stater efter att en 11-årig pojke blev bortförd 1989. Man krävde då av sexualbrottslingar att registrera sig hos ett lokalt brottskämpande organ så att deras nuvarande vistelseort skulle vara känt för allmänheten. Efter att Megan Kanka blivit våldtagen och mördad 1996 stred hennes familj för att lagen skulle utvecklas vidare. Det skedde i Megans lag, vilken innebär att alla stater måste ha rutiner för att informera allmänheten om var det bor sexualbrottsdömda (meganslaw.ca.gov).

2004 utvecklades lagen ytterligare och informationen gjordes tillgänglig för alla på internet med kartor som visar var de sexualbrottsdömda bor. I Louisiana kan domstolen döma förövaren till att bära kläder, sätta upp skyltar utanför sin bostad eller sätta klistermärke på bilen som informerar om att han är sexualbrottsdömd. Lagen är inte avsedd för att straffa den registrerade brottslingen och man förbjuder specifikt att trakassera eller begå brott mot den registrerade. I vissa delstater får de sexualbrottsdömda endast bosätta sig i anvisade områden. Syftet med lagarna om registrering är att hjälpa föräldrar att skydda sina barn (www.meganslaw.ca.gov). USA är ensamma i världen med att ha en sådan uppsjö av åtgärder som styr livet för tidigare sexualbrottsdömda. Det är det enda landet där man förbjuder tidigare sexualbrottsdömda att bo inom vissa områden. Österrike, Canada, Frankrike, Irland, Japan och England har också lagar gällande registrering av sexualbrottsdömda men dessa register är ofta begränsade och endast tillgängliga för polisen (Human Rights Watch 2007:3).

5. Tidigare och pågående forskning

Detta kapitel är uppdelat i två delar. Den första delen beskriver forskning och utredningar samt pågående forskning från Sverige relevanta för studien och den andra delen presenterar forskning gällande registrering av sexualbrottsdömda i USA.

5.1 Sverige

För sexualbrottsdömda som dömts till fängelse finns ett behandlingsprogram i Kriminalvården som avser minska risken för återfall i sexualbrott. Behandlingsprogrammet heter ROS, Relation och Samlevnad och ges både enskilt och i grupp. I en utvärdering av återfall i brott för programdeltagare år 2002 till 2009 kunde konstateras att återfall i nya sexualbrott är ovanliga och att det är svårt att säkerställa effekter av behandling (Kriminalvårdens utvecklingsenhet 2013:2-3). I en sociologisk studie med titeln "En studie om behandlarnas uppfattningar kring behandlingsmetoder för sexualbrottsdömda" som gjorts av Backlund och Dimiraca framkommer att det råder diskussioner om de sexualbrottsdömda ska straffas eller behandlas. Finns det en användbar behandlingsmetod som är effektiv? I Kriminalvården är behandlingen för sexualbrottsdömda frivillig vilket innebär att flera väljer att inte delta och det i sin tur kan innebära fler återfall. Sexualbrott är ett allvarligt brott och många har uppfattningen att tvångsvård är självklar medan behandlarna menar att tvång i behandling inte fungerar. Förändringar hos den sexualbrottsdömde kan endast uppnås om den dömde själv vill (Backlund och Dimiraca 2009). Det känns relevant för studien att diskutera vilken behandling som finns för sexualbrottsdömda och vad som krävs för att den dömde ska uppnå förändring.

Maria Eriksson är forskare i sociologi och har gjort en studie om barn som har bevittnat våld genom att pappan har slagit mamman, "Barn som brottsoffer". Hon undersöker hur barn beskriver möten med socialsekreterare och studien omfattade intervjuer med 17 barn, 10 pojkar och 7 flickor. Syfte med studien var att förmedla barns röster om sin situation och sitt offerskap (Eriksson 2010). Det finns en vardagsföreställning om att barn behöver föräldrar av olika kön för att utvecklas på ett bra sätt, det heterosexuella föräldraskapet är det normala och optimala. De mest problematiska beskrivningarna av bemötande av utredare kommer ifrån pojkar. En teori till varför är att det finns en föreställning om att det speciellt är pojkar som har behov av kontakt med sin pappa. En annan teori är hur pojkar uppfattas som offer. Offerskap förknippas med egenskaper som passivitet, hjälplöshet och rädsla och ligger i linje med det som förknippas med barn. Förövaren ses som mer vuxen och förknippas med egenskaper som dominans och kontroll (ibid 2010). Då min studie handlar om sexualbrott där barn är brottsoffer är det relevant att presentera Erikssons forskning då den fokuserar på barnen.

Elisabeth Kwarnmark arbetar som chefspsykolog och samordnare för Kriminalvårdens behandlingsprogram för sexualbrottsdömda. Kwarnmark menar att internet har blivit vår tids skampåle där misstänkta och dömda brottslingar bespottas verbalt, vilket hon ser som en oroande utveckling. Idag räcker det inte som sexualbrottsdömd med att flytta från orten, byta jobb eller avtjäna straff och starta om. Det finns en stor rädsla hos sexualbrottsdömda att deras personliga uppgifter kommer ut. Det brott som redan är förknippat med mycket skuld och skam, blir bara värre vid registrering. Kwarnmark har på nära håll sett hur anhöriga kan skadas av att uppgifter kommer ut, t.ex. oskyldiga barn. Anders Ahlqvist, som är chef för internetspaningsgruppen på Rikskriminalpolisen, ser inga fördelar med att sexualbrottslingar hängs ut på nätet. Har man sonat sitt brott och tagit sitt straff måste alla få en chans att gå vidare (Bozinovska 2008). Kwarnmark och Ahlqvists uttalande i media är det enda material jag har hittat som specifikt rör registrering av sexualbrottsdömda i Sverige.

DN rapporterar 2014-11-05 att Karolinska universitetssjukhuset har fått klartecken att undersöka om hormonbehandling kan stoppa pedofiler från att begå övergrepp. Patientgruppen ska rekryteras bl.a genom annonser i dagstidningar (www.dn.se). På Högskolan i Skövde pågick ett forskningsprojekt fram till i december 2014 med syfte att öka barns säkerhet på internet. Någon forskningsrapport har ännu inte presenterats. I Sverige använder nästan alla sexåringar internet flera gånger i veckan och av barn i åldern 9 till 12 år är 55 % dagligen uppkopplade mot internet. Med ökat internetanvändande ökar riskerna för att barn utnyttjas sexuellt på eller via internet. En del av projektets uppgift är att ta fram en spelprototyp för att undersöka om dataspel kan användas för att minska risken för att barn utsätts för grooming. "Grooming" innebär att vuxna tar kontakt med barn i sexuellt syfte via internet. Tanken är att spelet ska kunna ingå i skolundervisningen (www.his.se). Att det för närvarande pågår forskning med en koppling bl.a till ungas internetanvändande visar att ämnet är sociologiskt relevant.

5.2 USA

2005 genomfördes en sociologisk undersökning av Jill S. Levenson och Leo P. Cotter i USA där syftet var att skapa en förståelse för konsekvenser av registrering av sexualbrottsdömda och deras möjlighet till rehabilitering och återanpassning. Hur registreringen av dömda sker kan variera från olika stater, t.ex. genom pressmeddelande, flygblad, dörr-till-dörr kontakt,

grannskapsmöten och/eller webbplatser på internet. Vissa stater offentliggör var alla sexualbrottsdömda befinner sig. Forskningen visade att en tredjedel hade upplevt negativa följder som t.ex. att de förlorat hem och arbete, hot, trakasserier eller fått egendom förstörd. Väldigt få vittnade om fysiska trakasserier men de flesta hade upplevt negativa effekter såsom stress, isolering, förlust av relationer, känslor som rädsla, skam och hopplöshet. Några få berättar om positiva effekter: motivation till att inte återfalla i brott och att det ökade möjligheten till att vara ärlig om det brott man blivit dömd för inför sin familj och sina vänner (Levenson & Cotter 2005). Risk för återfall i brott är låg i jämförelse med andra brott men efter specifika händelser ökar oron från allmänheten då återfall visar på att behandling inte har hjälpt. Brottsoffer och sexualbrottsdömd är sällan okända för varandra varför rädslan för okända förövare blir felplacerad. Registreringen kan vara negativ inte bara för förövaren, utan också för hans familj, aktuellt brottsoffer och brottsoffrets familj. Registrering ökar den dömdes skamkänslor och minskar socialt stöd, vilket kan vara en trigger till återfall i brott. Utredningen visar ingen skillnad gällande återfall i brott på de sexualbrottsdömda som varit registrerade och de som inte varit det (Levenson & Cotter 2005).

Sociologerna Richard Tewksbury och Elizabeth Ehrhardt Mustaine har gjort en studie där de undersöker hur benägna sexualbrottsdömda är att bosätta sig i närheten av platser där barn samlas. Resultatet visade att sexualbrottslingar endast är måttligt benägna att uppehålla sig i närheten av barn och att de inte bor samlade, förutom i de stater där det finns lagar om att de dömda måste bo i specifika områden (Tewksbury & Mustaine 2006). Likt Tewksbury & Mustaine har sociologerna Meloy, Curtis och Miller forskat på om var du bor påverkar risken för återfall i brott. De menar att lagarna om registrering är skapade på välmenande grunder men kommer inte att lösa sociala problem som sexuellt våld och kan oavsiktligt öka utsattheten. Utvecklingen av lagstiftningen att sexualbrottsdömda ska bo i särskilda områden är skapade för att skydda allmänheten mot dessa brott. Forskningen tyder dock på att det inte finns något samband mellan var den dömda bor och återfall i brott (Meloy, Curtis & Miller 2008).

Tewksbury & Mustaine har även genomfört en undersökning på vilka effekter registrering av sexualbrottsdömda har. Den visade att registreringen kan ha skadliga effekter för den registrerades liv (ibid:2009). 2013 genomfördes en sociologisk undersökning på hur sexualbrottsregistrerna användes genom en slumpvis telefonundersökning i New Jersey av bl.a Douglas J. Boyle. 51 % av respondenterna visste om att det fanns ett register med

sexualbrottsdömda och 17 % hade åtkomst till registret. 68 % av dessa 17 % tog några förebyggande åtgärder grundande på den information de fick via registret. Resultatet av studien visade att det krävs förebyggande åtgärder för att öka allmänhetens medvetenhet om registret (ibid: 2013). Sociolog Elizabeth Garfinkel undersöker hur registreringslagarna tillämpas felaktigt på ungdomar. Studien visar att ungdomar som blir föremål för registrering med anledning av ett sexualbrott är ett ineffektivt verktyg för att förhindra återfall i brott, eftersom det skapar ytterligare skador för de barn som lagen syftar till att skydda (ibid: 2003).

6. Metod

I detta kapitel kommer jag att beskriva val av metodologisk ansats och val av metod. De etiska dilemman studien medfört redogörs för och sedan avslutas kapitlet med en beskrivning av vald empiri och varför de är lämpliga till studien.

6.1 Val av metodologisk ansats

Samhällsforskare är intresserade av att söka kunskap om de samhälleliga villkor som påverkar och styr människors handlingar och motiv. Samhället studeras för att söka kunskap om dess samhälleliga fenomen, hur de fungerar, hur det påverkar människor och hur de uppkommer och förändras (Ahrne & Svensson 2011:10). Kvalitativa studier bygger på forskningsstrategier där tyngdpunkten ligger på ord snarare än siffror vid insamling och analys av data (Bryman 2008:340). För att förstå sociala handlingar måste människors handlingar förklaras. Tolkningen ska klargöra det sociala handlandets förlopp och resultat. Kvalitativa sociologiska analyser ska redogöra för situationens objektiva faktorer och den subjektiva tolkningen av samma situation (Sjöberg & Wästerfors 2008:136). Jag kommer använda mig av kvalitativ metod då aktuell frågeställning besvaras bäst genom att ta del av människors berättelser och upplevelser snarare än statistik. Medias rapportering om sexualbrott har förändrats och utvecklats över tid vilket har gjort att vi har fått en ökad förståelse och kunskap för brottsoffret (Svensson 2012:21).

6.2 Val av metod

Texter förekommer i nästan alla sammanhang i ett modernt samhälle. De påverkar och bidrar till att forma människors föreställning om hur samhället är och är konstruerat. Texter påverkar också relationen mellan människor och mellan olika grupper av människor. Jag vill ta reda på varför det finns en efterfrågan om registrering av sexualbrottsdömda och hur det påverkar de

drabbade individerna samt hur samhället påverkas av registreringen. Dokumentanalys är lämplig då den försöker beskriva hur samhället är konstruerat och förklara samhälleliga händelser, processer och relationer (Ahrne & Svensson 2011:131–132). När vi studerar samhället söker vi kunskap om samhälleliga fenomen t.ex. organisationer, grupper och normer. För att samla in information om detta kan vi bl.a utnyttja dokument av olika slag som människor har producerat (ibid:10). Det finns texter om registrering av sexualbrottsdömda som påverkar samhället och med anledning av det är en analys av dokument lämplig (Bryman 2002:488–489). Texter är kommunikativa och produceras och konsumeras i olika sammanhang (Ahrne & Svensson 2011:131–132).

För att kunna svara på aktuell frågeställning är det nödvändigt att ta del av olika texter som i sig är subjektivt presenterade av författaren/författarna. Jag kommer att använda mig av kvalitativ innehållsanalys med hermeneutiskt synsätt för att tillämpa vald empiri i analysen. Kvalitativ innehållsanalys söker efter bakomliggande teman i det material som analyseras och kan vara av hermeneutisk art genom att de är känsliga för den kontext i vilken de produceras (Bryman 2002:5005–507). Hermeneutik är ett synsätt som från början utformades för tolkning och förståelse av texter. Den empiri jag har valt är var och en för sig en subjektiv beskrivning av kategorin sexualbrottsdömda. De mest hatade ur ett behandlarperspektiv, utredningarna ur ett utredarperspektiv och Nätverket ur ett perspektiv där registrering förespråkas. Jag har tagit del av dessa texter och tillsammans med tidigare forskning och empirin lyft fram dess mening och tema utifrån det perspektiv upphovsmannen/uphovsmännen har (ibid:507). Resultatet av detta har, tillsammans med min förförståelse av arbete med sexualbrottsdömda i Kriminalvården, presenteras nedan i avsnittet Empiri och sedan analyserats.

Att nå sexualbrottsdömda som blivit utsatta för registrering för att genomföra enskilda intervjuer har inte varit möjligt. I ett tidigt skede fick jag hjälp av min chef att kontakta chefer på två anstalter som har som uppdrag att ta emot sexualbrottsdömda. I Kriminalvården råder sekretess som försvårar kontakt med dömda. Då det inte gick att lösa valde jag att använda mig av enbart dokumentanalys. Något som hade varit meningsfullt till aktuell studie hade varit fokusgruppsintervjuer med de som arbetar närmast de sexualbrottsdömda. Dock fanns inte tid att tänka om när faktum stod klart att inte intervjuer skulle gå att genomföra. Att nå administratör på Nätverket är inte heller möjligt då de inte finns angivna med namn eller kontaktuppgifter.

6.3 Etiska överväganden

Under tiden jag har arbetat med min studie har jag stött på svårigheter gällande etiska överväganden när det gäller att hämta information från Internet. Internet har skapat en ny dimension när det gäller etiska beslut och samhällsvetenskaplig forskning. Jag har i min studie använt mig av Nätverkets hem- och Facebooksida och tagit del av inlägg och kommentarer som gjorts där. Det finns flera sidor på Internet av detta slag men Nätverkets sidor är öppna, man behöver inte registrera sig för att kunna ta del av det som skrivs. Det var en förutsättning för att kunna användas som empiri i studien. Inläggen och kommentarerna har varit intressant material för att undersöka varför det finns ett behov av registrering av sexualbrottsdömda och vilka effekter det kan ha. I Internetvärlden kan den typen av ”smygstudier” betraktas som mycket negativt. Dock är dessa inlägg och kommentarer att betraktas som offentliga och då behövs det inte något tillstånd eller samtycke (Bryman 2002:141–142). Tilläggs kan att jag inte lämnar ut några namn i min studie på de som har skrivit inlägg och kommentarer.

6.4 Empiri

Den empiri jag använder mig av har valts ut för att kunna besvara frågeställningen och för att kunna belysa den utifrån flera perspektiv (Ahrne & Svensson 2011:158). Jag har tagit del av två olika utredningar gällande effekterna av registreringen i USA. Nätverkets hem- och Facebooksida har observerats sedan januari 2015, jag har tagit del av både nya och äldre inlägg. Svenssons bok har tagits del av i sin helhet. Tillsammans kommer denna empiri kunna spegla olika aspekter av registrering (ibid:158).

6.4.1 Utredningar från USA

Jag kommer att använda mig av två utredningar gällande registrering av sexualbrottsdömda för att öka trovärdigheten. De undersöker lagarna och hur det har påverkat de sexualbrottsdömdas återanpassning. En utredning genomförd av Levenson och Cotter 2005 och en av Human Rights Watch 2007. Genom att ta del av dessa undersökningar kan också slutsatser dras om vilka effekter de har valt att i utredningarna lyfta fram och lägga tyngd på.

Båda utredningarna visar i stort sett endast på negativa effekter. Den positiva effekt som framkommer i Levenson och Cotters utredning, att några få sexualbrottsdömda upplevde att

registreringen hjälpte dem att avhålla sig från brott, upplevs vara framtvungad. Mycket text används till att beskriva detta som endast några få svarat, vilket tyder på att man vill lyfta fram detta som viktigt. 2007 framkommer i Human Rights Watch utredning att en förändring av lagarna måste göras och konstaterar att det kommer bli svårt. Då lagarna inte har förändrats visar detta på att USA tillåter att lagstiftning styrs av människors känslor kring sexualbrott snarare än det som forskning visar.

6.4.2 Nätverket Stoppa Pedofilerna

Det som skrivs på Nätverket ses som virtuella dokument då det finns att tillgå på internet. På internet finns en enorm mängd material att tillgå och detta är en relativ ny företeelse som ännu inte använts särskilt mycket av samhällsvetare (Bryman 2002:499). För att söka svar på effekterna av registrering behövs ta del av aktuell registrering som förs i Sverige, vilket Nätverkets hem- och Facebooksida får representera i studien.

På Nätverket hemsida framkommer att de vill skapa ett tryggare samhälle för barnen. De gör detta genom att söka och göra information tillgänglig för föräldrar och syftet är att samhället ska fokusera på brottsoffret istället för förövaren. De vill driva igenom hårdare straff och lagar som kräver mer av den sexualbrottsdömde. De vill också genomföra lagar som tillåter offentliga register på de som är dömda för sexualbrott riktade mot barn. Registret ska vara lättillgängligt för allmänheten (www.stoppa-pedofilerna.se). Att ta del av Nätverkets hem- och Facebooksida är viktigt för studien för att få en förståelse för hur människor uttrycker sig om denna typ av brott och sexualbrottsdömda.

6.4.3 Börje Svenssons bok ”De mest hatade”

Börje Svensson, legitimerad psykoterapeut, arbetar med sexualbrottsdömda. I sin bok ”De mest hatade” skriver han om de reflektioner han gör i möten med de sexualbrottsdömda, brottsoffer och anhöriga. Boken kan ses som ett personligt dokument då han beskriver sitt arbete och sina upplevelser (Bryman 2002:490).

Svensson menar att den sexualbrottsdömde personifierar det vi föraktar mest av allt. Media kan vara en orsak då de uppmärksammar denna typ av brott på ett helt annat sätt än vad man gjort tidigare, vi har fått ökad förståelse och kunskap om brottsoffret (Svensson 2012:21–23).

Det är vanligt att sexualbrottsdömda helt eller delvis förnekar brott, skammen och den sociala utstötningen som ett sexualbrott medför står i vägen. Inför sig själv försöker den sexualbrottsdömde upprätthålla en bild av sig själv han kan leva med (ibid:66–69).

Svenssons försöker avdramatisera vår rädsla för den sexualbrottsdömde så att den dömde kan bli en del av vårt samhälle. Detta är enda sättet att få honom att sluta begå brott.

7. Teorier

I detta kapitel kommer jag att beskriva de teorier jag har valt att använda mig av i min analys och varför de är relevanta till aktuell frågeställning: Goffmans teori om stigma, Goffmans teori om jaget och maskerna och emotionsteorier.

7.1 Goffmans teori om stigma

Grekerna skapade termen stigma för att beteckna kroppsliga tecken som visade på någonting ovanligt eller nedsättande i en persons status. Tecken skars eller brändes in på kroppen och visade tydligt om personen t.ex. var brottsling (Goffman 1963:9). När en sexualbrottsdömd blir föremål för registrering utsätts han för stigmatisering, registreringen kan ses som det tecken som tidigare skars in på kroppen på brottslingar. Information på Internet finns tillgänglig för alla och är lika svår att bli av med som ett tecken på kroppen.

Goffman beskriver tre olika typer av stigma:

- Kroppsliga missbildningar av olika slag.
- Olika fläckar på den personliga karaktären.
- ”Tribala” eller stambetingade stigmat som ras, nation och religion.

Olika fläckar på den personliga karaktären beskrivs närmare som viljesvaghet, uppslukande eller onaturliga lidelser, annorlunda trosföreställningar eller bristande hederlighet. Den bristande hederligheten sluter sig folk till utifrån vederbörandes förflutna som t.ex. fängelsevistelse (Goffman 1963:12). När en sexualbrottsdömd registreras och allmänheten kan ta del av vad han dömts för, skapas fläckar på hans personlighet. På så sätt stigmatiseras den sexualbrottsdömde genom registrering.

Stigma innebär att någon försöker dölja något och till varje pris eftersträva det normala i samhället. Goffmans teori visar på sammanhanget mellan samhällets normer och den konflikt-

eller kampsituation som de avvikande tvingas in i (Goffman 1963:10). Den sexualbrottsdömde kan ses som en avvikare utifrån att han har begått ett brott och blivit straffad för det. Med anledning av att den sexualbrottsdömde genom sitt brott stigmatiseras och att han kan ses som en avvikare utifrån sitt brott, är Goffmans teori om stigma passande i min analys.

7.2 Goffmans teori om jaget och maskerna

I Jaget och Maskerna skriver Goffman om det dramaturgiska perspektivet och beskriver hur vi alla spelar teater. Han beskriver en uppdelning mellan en bakre och en främre region, i den bakre regionen förbereds framställandet av en rutin och i den främre regionen kontrolleras framträdandet. Tillträdet till de två regionerna kontrolleras för att hindra publiken från att kika in bakom kulisserna samt för att hindra utomstående från att ta del av ett framträdande som inte är avsett för dem (Goffman 1959:207). Detta perspektiv passar på flera sätt in på registrering av sexualbrottsdömda, både på individnivå och samhällslig nivå.

Individnivå:

Sexualbrottsdömda förnekar ofta brott (Svensson 2012), de vill förhindra att samhället ser in bakom individens kulisser. Den dömda förbereder ett framställande av förnekelse som han sedan spelar upp i den främre regionen som ett skådespel.

Samhällslig nivå:

Registrering av sexualbrottsdömda syftar till att allmänheten ska få möjlighet att ta del av var det bor dömda. I USA har man tagit detta ett steg längre där sexualbrottsdömda i vissa delstater endast får bo i avsedda områden. Man skapar i samhället en bakre och en främre region, de sexualbrottsdömda blir anvisade till den bakre regionen och det är tryggt för barn att vistas i den främre regionen (Goffman 1959:207).

Ordet pedofil används flitigt på Nätverkets hem- och Facebooksida. Ordet styr och ligger till grund för andras intryck av den sexualbrottsdömde. Pedofili är en psykiatrisk diagnos vilken endast kan ställas av psykiatriker. För att få denna diagnos ska personen under minst en sexmånadersperiod haft återkommande och intensivt sexuellt upphetsade fantasier om barn. Personen ska ha agerat på de sexuella impulserna eller så leder impulserna och fantasierna till påtagligt lidande eller andra svårigheter (American Psychiatric Association 2002:189). Långt

ifrån alla som är dömda för sexualbrott mot barn har en diagnos som pedofil (Svensson 2012). Genom registreringen på Nätverket förlorar den sexualbrottsdömde sin egen kontroll att styra den information som blir tillgänglig då han tilldelas en diagnos trots att den inte är ställd av psykiatriker. Ordet pedofil används slarvigt av de som inte är psykiatriker men har fortfarande samma negativa betydelse. Goffmans teori om Jaget och maskerna passa bra till aktuell frågeställning då registrering av sexualbrottsdömda hindrar den dömdes egen kontroll att styra informationen som blir tillgänglig genom registrering och skapar ett negativt och bestående intryck (Goffman 1959).

7.3 Emotionsteorier

Känslor tillhör livets inventarier och utan dessa skulle livet i stort sett sakna mening. Händelser vi är med om, människor vi träffar och saker vi läser om väcker känslor. Vi känner t.ex. avsky när vi hör talas om övergrepp mot barn. Känslor smittar, de kan binda människor samman och få dem att gå isär. Emotioner är inte en privat angelägenhet (Dahlgren & Starrin 2004:8). I USAs lagstiftning syns att emotioner spelar en avgörande roll i varför det finns en efterfrågan om registrering av sexualbrottsdömda. Som Megans lag som stiftades efter att våldtagna och mördade Megans föräldrar drivit en kampanj för lagändring (Levenson & Cotter). Med anledning av det kommer emotionsteorier att användas som teori i studien.

Förmåga att uppleva känslor är avgörande för skapandet av starka relationella band mellan människor och vissa emotioner, som skam och stolthet, är speciellt kopplade till kvaliteten i de sociala banden. Emotioner anses utgöra själva grunden för mänsklig socialitet och utvecklade ursprungligen människans emotioner till det sambindande kitt som gör ett samhälle möjligt. Emotioner är sociala fenomen och betraktas som en förmedlande länk mellan privata bekymmer och samhällliga problem, mellan mikrovärlden och makrovärlden (Dahlgren & Starrin 2004:15). Den sexualbrottsdömde som blir föremål för registrering utsätts ofta för att människor runt honom väljer att ta avstånd med anledning av brottet (Svensson 2012). Den sexualbrottsdömde får på detta sätt svårt att skapa sociala band med kvalitet och har svårigheter att bli en del av samhället och hamnar utanför. Genom registreringen försvinner den förmedlande länken mellan privata bekymmer och samhällliga problem – den sexualbrottsdömde mikro- och makrovärld flyter samman.

I utredningen om registrering av sexualbrottsdömda i USA syns tydligt att lagar har stiftats och förändrats efter brott riktade mot barn (www.meganslaw.ca.gov). På Stoppa pedofilernas hemsida uttrycks i kommentarsfält känslor om dessa brott och de som har utfört dem (www.stoppa-pedofilerna.se). Det syns tydligt hur emotioner påverkar människor och hur sedan människor påverkar samhället och/eller tvärt om. För att söka förståelse för efterfrågan på registrering av sexualbrottsdömda passar emotionsteorier bra då dessa teorier kan hjälpa till att förklara och förstå sociala skeenden. För att söka svar på aktuell frågeställning bör en förståelse för hur människor tänker om registrering av sexualbrottsdömda undersökas eftersom emotioner anses vara grunden för mänsklig socialitet. Vissa delar av mänskligt beteende skulle vara obegripligt om man inte betraktar dem ur ett emotionsteoretiskt perspektiv. Emotionsteorier passar bra tillsammans med Goffmans teorier om roller då vissa känslor går att förknippa med vissa roller (Dahlgren & Starrin 2004:15–19).

8. Analys

Detta kapitel kommer att delas upp i tre avsnitt där varje vald teori behandlar vald empiri i ett eget avsnitt. Utdrag av de texter jag använt mig av kommer att lyfta fram empirins mening som en röd tråd i analysen. Avsnitten kommer att presenteras enligt följande:

- **Stigma**
- **Jaget och maskerna**
- **Emotionsteorier**

8.1 Stigma

I USA innebär registrering av sexualbrottsdömda i Louisiana att domstolen kan bestämma att de dömda ska bära kläder, ha en skylt utanför sitt hus eller ett klistermärke på bilen som visar att de är dömda (www.meganslaw.ca.org). De kläder de tilldöms att bära eller den skylt de måste sätta upp utanför sitt hus är likvärdig med de kroppsliga tecken som tidigare betecknade stigma. Genom USAs lagstiftning stigmatiseras den sexualbrottsdömde då man tydliggör för allmänheten att personen har begått ett brott. Denna stigmatisering innebär att den sexualbrottsdömde blir olik övriga personer på så sätt att han har en mindre önskvärd egenskap. Den sexualbrottsdömde reduceras då från en vanlig till en utstött människa. Att stämplas på det sättet innebär ett stigma och den vanhedrande effekten är omfattande

(Goffman 1963:10). Stigmatiseringen innebär att den sexualbrottsdömde tappar tron på sig själv och sin förmåga till förändring:

Many described despair and hopelessness, leading one offender to respond: "No one believes I can change, so why even try" (Levenson & Cotter 2005:4)?

Även brottsoffret stigmatiseras och blir genom registreringen ständigt påmind om det han eller hon utsatts för och bearbetning försvåras och tar längre tid.

Registreringen som sker i USA eller på Nätverket gör det möjligt för alla att ta del av vad den sexualbrottsdömde är dömd för. Denna registrering ses som ett stigma då Internet idag är lika lättillgänglig information och svår att bli av med som ett tecken inskuret eller bränt på kroppen.

Goffman beskriver att det finns tre typer av stigman som kan urskiljas. Den sexualbrottsdömde har inga kroppsliga missbildningar och inga stambetingade stigman som t.ex. etnisk tillhörighet och religion. Däremot kan man säga att den sexualbrottsdömde har fläckar på den personliga karaktären vilka uppfattas som bristande hederlighet och omgivningen fastnar vid dessa egenskaper utifrån den dömdes förflutna. Registrering avslöjar fläckarna på den sexualbrottsdömdes personlighet och förstärker de sociala egenskaper han inte lever upp till (Goffman 1963:12). En dömd sexualbrottsdömd förklarar:

Jag lider inte av min läggning, jag lider av folks attityd mot mig. Jag vill inte att andra ska se mig som sjuk, för det är jag inte. Tänk om jag skulle öppna mig för en nära vän och sedan bli förskjuten. Det vore fruktansvärt (Svensson 2012:100).

Även brottsoffer och den sexualbrottsdömdes anhöriga drabbas av stigmatiseringen indirekt (Svensson 2012:66–69). Den sexualbrottsdömdes familj är genom sociala band sammankopplade med en stigmatiserad individ, vilket leder till att samhället behandlar den dömd och resten av familjen som en enhet. Familjen förvärvar ett visst mått av stigma och människor som de i sin tur har någon slags förbindelse med förvärvar stigmat i tredje hand. De problem som drabbar stigmatiserade personer sprider sig som vågor som avtar i intensitet när avståndet ökar (Goffman 1963:38–39). Eller som Svensson beskriver det:

När en förövare anmäls och fälls för sexuella övergrepp drabbas inte bara hans offer av kränkningen. Även förövarens närstående drabbas. Ringarna av skam för det brott förövaren begått sprider sig främst till hans allra närmaste, barn, hustru och föräldrar. Men även till arbetskamraterna (Svensson 2012:122).

Svensson berättar om Rasmus vars pappa döms för att ha förgripit sig sexuellt på hans yngre syster när Rasmus var 12 år. Grannar tar avstånd från familjen med anledning av pappans brott och till slut känner de sig tvingade att flytta. Skammen över att ha en pappa som sitter i fängelse för sexualbrott är en tung börda för ett barn att bära. Publiciteten och omgivningens totala avståndstagande ökade bara bördan (ibid:136). När Rasmus är 15 år skriver han ett brev till sin pappa i fängelset:

För det hat jag känner för det du gjort mot vår familj gör mig så arg så jag vet inte om jag skulle kunna kontrollera mina känslor och kanske till och med slå dig blodig med all den ilska jag känner för det du gjort när du gjorde dina verk som är din onda sida. Och eftersom allt detta tagit stor del av hur jag känner för dig i dagsläget så har bilden av dig som pappa försvunnit i ett dis av hat och sorg jag känner för att ha varit tvunget att lämna kvar allt som var jag där vi bodde tidigare. På grund av något du har gjort (Svensson 2012:139)!

Citatet beskriver tydligt hur Rasmus och hans familj stigmatiseras av något pappan i familjen har gjort och hur det påverkar dem. Enligt Goffman måste en individ som är fullständigt och uppenbart stigmatiserad lida av det förnedrande det innebär. För att kunna leva ett normalt socialt liv är en förutsättning för alla samhällsmedlemmar att ha en stomme av normativa gemensamma förväntningar (Goffman 1963:138). En sexualbrottsdömd som blir föremål för registrering har gått utanför de normativa förväntningarna vilket gör det svårt för dem att leva de sociala liv de önskar. Den dömda upplever sig själv som ovärdig, ofullständig och underlägsen andra. Han kommer att uppleva sig tvungen att försvara sig när det gäller drag hos honom som inte är önskvärda, vilket i detta fall handlar om att han är dömd för ett sexualbrott. Goffman styrker denna teori då han menar att det förefaller klart i det amerikanska samhället att den indirekta interaktionen mellan människor är konstruerad på så sätt att det är besvärligt att utsättas för stigmatisering. I de fall stigmatiseringen är tydlig eller påträngande kan de orsaka instabilitet och få en ytterst ingripande verkan på den som har tilldelats den stigmatiserade rollen (ibid:139).

Varje individuell medlem i en grupp som inte rättar sig efter normerna, betecknas som en avvikare och hans egenheter som avvikelser. En sexualbrottsdömd och hans brott ses utifrån denna teori som en avvikare (Goffman 1963:152). Nätverket skriver ett inlägg på Facebooksidan enligt följande efter att en sexualbrottsdömd tagit sitt liv:

Underbara nyheter! En pedofil tog livet av sig efter att ha tagits på bar gärning med att försöka ge sig på småpojkar! Tyvärr inte i Sverige, men dessa självmord

kommer väl hit också snart nog! Om inte annat så genom nätverkets arbete (www.facebook.com/Natverket)!

I inlägget syns tydligt att den sexualbrottsdömde spelar en speciell roll för Nätverket som grupp och han förvägras den respekt som andra medlemmar i gruppen har. Den sexualbrottsdömde har inte samma rättigheter och hans liv har på grund av hans brott inte samma värde. Den sexualbrottsdömdes brott blir på Nätverket en samlingspunkt för uppmärksamhet som svetsar de av samma åsikt samman. Hatet till den dömde hamnar i fokus. Den sexualbrottsdömde ses som en avvikare som isoleras från de i samma sociala situation och räknas inte som en av "dem" (Goffman 1963:152). I samma takt som språket har utvecklats på så sätt att man kan säga nästan vad som helst har samhället tvingats till att stifta lagar som t.ex. Personuppgiftslagen. Den lagen är dock relativt ny och få av de brott som anmäls leder till fällande domar (Svensk polis 2015).

Ett stigma består av en speciell relation mellan ett attribut och ett mönster vilket en sexualbrottsdom skapar hos en dömd person. Domen blir ett attribut och mönstret kan ses som samhällets syn på de dömda (Goffman 1963:11). Det är vanligt att en sexualbrottsdömd förnekar brott vilket kan vara en förklaring till att den dömde försöker upprätthålla en bild av sig han själv kan uthärda. Att bli hatad av sin omgivning är en svår känsla att leva med och den sexualbrottsdömde tar då till förnekelse som försvar (Svensson 2012:66–69). Samhället är organiserat efter principen att varje individ som har vissa sociala egenskaper, har moralisk rätt att andra ska behandla honom på lämpligt sätt. Den sexualbrottsdömde lever inte upp till dessa sociala egenskaper och förlorar därmed rätten till att bli behandlad på ett humant sätt (Goffman 1963:11).

8.2 Jaget och maskerna

Goffman beskriver en uppdelning mellan en bakre och en främre region. I den bakre regionen förbereds framställandet av en rutin och i den främre regionen kontrolleras framträdandet. Den sexualbrottsdömde förbereder sitt förnekande i den bakre regionen och spelar sedan upp det som ett skådespel i den främre regionen. Den sexualbrottsdömde vill hindra publiken, människorna i den dömdes närhet, från att kika in bakom kulisserna då den inte är avsedd för dem. Genom registrering tappar den sexualbrottsdömde kontrollen över det som inte var avsett för publik då alla har möjlighet att ta del av vad han är dömd för. Domen är det som den sexualbrottsdömde vill hålla "bakom kulisserna" (Goffman 1963:207). Goffman menar

att som medlemmar av en publik är det naturligt att känna tvivel inför ett framträdande. Det blir svårt att bedöma tillförlitligheten i en sexualbrottsdömds förnekande när de tecken som finns i framträdandet är så pass tydliga som en dom från en domstol. Den sexualbrottsdömde har därmed inga bra förutsättningar att få publiken att tro på hans version av det som hänt. Den dömde sätter sig i en situation där hans framträdande, vilket förnekelsen kan ses som, vilket ögonblick som helst kan avslöjas (ibid:57–59).

När en individ framträder inför andra individer projicerar han medvetet eller omedvetet en definition av situationen i vilken hans jag-uppfattning ingår som en viktig del (Goffman 1959:210). Registreringen påverkar den sexualbrottsdömdes jag-uppfattning. Mycket av det som skrivs på Nätverkets hemsida är avsky direkt riktat till den sexualbrottsdömde som individ och man skiljer sällan på brottet och individen. Här följer ett citat från Nätverkets Facebook-sida:

Det borde vara självklart att pedofiler ska (ovillkorligen) kastreras på kemisk väg! Under resten av livet ska de tvingas ta tableter som sänker testosteronhalten och gör dem oförmögna att fungera sexuellt! De ska också registreras och, precis som i USA ska allmänheten informeras om var de är bosatta. VI HAR RÄTT ATT SKYDDA OSS och VÅRA BARN (www.facebook.com/Natverket)!

Inlägget visar tydligt hur hatet författaren till inlägget känner för det begångna brottet och hur hatet riktas direkt till den sexualbrottsdömde som individ. Goffman menar att individen delas upp i två grundläggande beståndsdelar, en agerande och en rollgestalt. Dessa två är fundamentalt olika och båda har sin betydelse i den ”show” som måste hållas igång. Den sexualbrottsdömdes person är den agerande och hans brott är rollgestalten och ”showen” representerar den sociala interaktionen människor vill vara en del av (Goffman 1959:218). Den sexualbrottsdömde har inte den här möjligheten då förmågan att skilja på brott och individ är begränsad. Det hat som uttrycks på Nätverket projiceras till den dömde och påverkar hans självkänsla negativt. Goffman beskriver hur en allvarlig störning uppstår i framträdandet som får konsekvenser på personligheten, interaktionen och den sociala strukturen. När den sexualbrottsdömde utsätts för registrering påverkas hans personlighet. Samhället ser honom som en avskyvärd sexualbrottsling och ingenting annat och snart kommer han också göra det. Om ingen annan tror att den sexualbrottsdömde kan avhålla sig från att begå brott kommer den dömde heller inte tro på sin egen förmåga. Interaktion hindras då människor räds att umgås med den dömde och den dömde kommer alltid att vara rädd och

orolig för vad andra tror och tycker om honom. Den sociala strukturen påverkas och den sexualbrottsdömde är inte längre en del av den (ibid:211).

Genom att tvinga de sexualbrottsdömda att bo i ett och samma område, som vissa delstater i USA har, är lagarna med och skapar en "falsk fasad". Det skapas två regioner, en "främre" och en "bakre region". I den främre regionen är det tryggt att bosätta sig och tillträde till den bakre regionen kontrolleras för att hindra invånarna från att se "bakom kulisserna". I den bakre regionen, bakom kulisserna, får de sexualbrottsdömda bo och vistas (Goffman 1959:207). Man gömmer undan de sexualbrottsdömda i den bakre regionen och skapar ett samhälle, eller en "scen" utifrån Goffmans teori, för att ha kontroll över var det bor sexualbrottsdömda. Syftet är att skapa ett tryggare samhälle för barn och hjälpa deras föräldrar att skydda dem. Men det går aldrig att veta var de som inte är dömda tidigare bor. Då forskning visar att sexualbrottsdömda ofta är förstagångsdömda och att över 90 % av alla sexualbrott mot barn sker inom familjen eller bekantskapskretsen (Human Rights Watch 2007:11), skapas en falsk trygghet (Goffman 1959:58).

En sexualbrottsdömd använder sig av strategier och skapar försvarsåtgärder genom att förneka det brott han är dömd för. När den sexualbrottsdömde spelar en roll som en oskyldigt dömd individ, förutsätter han att de som observerar honom tar honom på allvar. Ibland kan även den sexualbrottsdömde, i sin roll, bli duperad av sitt eget agerande och vara övertygad om att den äkthet han försöker förmedla är äkta (Goffman 1959:21–25). Svensson beskriver hur han har träffat flera sexualbrottsdömda som är så övertygande i sin förnekelse att de själva verkar tro på sin historia. Förnekelse är ett försök att undkomma stigmatisering. Det är inte ovanligt att den dömdes anhöriga går in i den dömdes förnekelse och stöttar honom i den (Svensson 2012:136) och på så sätt blir en "hjälpare". I närheten av den stigmatiserade kan finnas "hjälpare" som den stigmatiserade lätt faller offer för då det finns ett behov av stöd. De kan t.ex. driva rättsprocesser i den dömdes ställe (Goffman 1959:21–25).

8.3 Emotionsteorier

I utredningarna om lagarna som reglerar registrering av sexualbrottsdömda i USA framkommer att de är händelsestyrda, de har förändrats efter att ett barn blivit utsatt för vålds- och sexualbrott, t.ex. Megans lag. Megan blev våldtagen och mördad av en tidigare dömd sexualbrottsling. Flickans förkrossade föräldrar kämpade för en striktare lagstiftning genom

att bl.a samla in namnunderskrifter. Det leder till att rådande lag utvecklas på så sätt att samtliga kommuner nu är skyldiga att informera de som flyttar dit var det bor sexualbrottsdömda. De register som förs ska vara tillgängliga för alla (www.meganslaw.ca.gov). Ilska är en emotion som mobiliseras för att övervinna hinder som står i vägen för ens ansträngningar. Graden av ilska står i proportion till graden av emotionell energi som man har för ett speciellt projekt. Megans föräldrar hade mycket emotionell energi där deras projekt var att bearbeta det deras dotter blivit utsatt för. Denna energi kan ha den sociala effekten att man dominerar andra människor, sänker deras energi och gör dem till passivt sällskap. Om ett förkrossat föräldrapar som precis har förlorat sitt barn på ett så fruktansvärt sätt, samlar den energin det krävs för att kämpa för en ny lag, är det säkert inte svårt att få med sig andra som empatiska följeslagare (Dahlgren & Starrin 2004:72).

Randall Collins modell för interaktionsritualer handlar om en ritual med fysisk kontakt men kan också användas i kommunikationsformer som t.ex. internet och i det här fallet Nätverket (Dahlgren & Starrin 2004:58). På Nätverkets Facebooksida har en kvinna skrivit ett inlägg om en man som dömds till fängelse 7 år för våldtäkt på fem barn. Hon är kritiskt till det låga straff den sexualbrottsdömde fick och vill starta en debatt. Kvinnans inlägg har fått en mängd kommentarer som är representativa för det som skrivs där:

Skulle stenas dom jävlarna. Straffen i Sverige är skämt.

Bara å skjuta kräket.

Det humana för alla vore att kastrera pedofiler och våldtäktsmän.

Tycker de har förverkat sin rätt att finnas på denna jord, dödsstraff (www.facebook.com/Natverket)!

I kommentarerna syns tydligt hur de som tar del av inlägget och skriver kommentarer, kommer i ett gemensamt stämningsslag på så sätt att de alla uttrycker avsky mot den sexualbrottsdömde. De delar sinnesstämning och upplevelser gemensamt mot den dömde och rättsväsendet och påverkas av varandra, så kallad "emotionell smitta". De som skriver kommentarer upplever en solidaritet med de andra deltagarna i konversationen och upplevs få en emotionell energi av varandra (Dahlgren & Starrin 2004:58–60).

De flesta som kommenterar är överens och inte många argumenterar emot. Det uppstår stark sammanhållning som innebär att man blir lojal med gruppen och försvarar och respekterar gruppen och dess åsikter. Det händer att någon skriver en kommentar som tydligt visar att denne är av en annan åsikt än de flesta. När någon gör det försvarar sig gruppen mot det som

kan ses som ”det yttre hotet”. Då ses man som en person som inte visar respekt för gruppen och ilska visas mot avvikaren. Gruppen vänder sig då emot den här personen på samma sätt som de vänder sig mot de sexualbrottsdömda (Dahlgren & Starrin:58–62):

Vad är det för retards som sitter och försvarar dessa vidriga as?!
Hoppas fan att ni blir utsatta för något liknande era svin!!
Varför sitter ni och försvarar honom? Han är äcklig (www.stoppa-pedofilerna.se).

Dahlgren och Starrin refererar till sociolog Elias och historiker Stearns analys om hur känslöstrukturen har utvecklats visar att den ställer krav på människor att uppträda på ett behärskat och kontrollerat sätt. Vi förväntas hålla tillbaka spontana och intensiva känslor (Dahlgren & Starrin 2004:40). Nätverket upplevs vara en frizon för att uppträda okontrollerat och obehärskat och där möjligheten finns att uttrycka ilska när man känner för att övervinna en frustration. En frustration över att det finns människor som skadar oskyldiga barn och ett rättssamhälle som inte upplevs göra tillräckligt för att straffa de sexualbrottsdömda. Den sexualbrottsdömde avhumaniseras och man tar sig rätten att uttrycka sin avsky om brottet och den dömd som person. ”Rättfärdig ilska” är en specifik form av en kortvarig emotion, vilket många av de kommentarer som skrivs på Nätverket upplevs vara. Det handlar om ett emotionellt utbrott som delas av gruppen och som riktas mot personer som kränker dess symboler, sexualbrottsdömda i detta fall. Det är en gruppilska som på Nätverket är riktad mot sexualbrottsdömda (ibid:72–72). Frustration uppstår då man inte upplever att rättssystemet straffar de sexualbrottsdömda tillräckligt. Kommentarererna speglar inte bara avsky utan också en rädsla över att ens barn skulle bli utsatta för sexualbrott.

Sexualbrott är ett skambrott. Den utdömda strafftiden är endast en liten del av det verkliga straffet. Omgivningens fördömande kan vara på livstid – för vem vill umgås med en dömd sexualbrottsling (Svensson 2012:115)?

Det är väldigt vanligt att sexualbrottsdömda förnekar brott med anledning av skammen och den sociala utstötningen det medför som texten ovan visar (ibid:66–69). Norbert Elias menar att skam inte bara är en personlig känsla utan ett inslag i den samhälleliga sociala kontrollen. Det vanligaste är att skamkänslan är dold för andra oavsett hur stark den är. Skamkänslan fungerar som en inre kontrollapparat som finns där för att varna oss så att vi inte överträder normer (Dahlgren & Starrin 2004:76). Den sexualbrottsdömde har försökt att avhålla sig från brott för att inte överträda rådande normer. Då han misslyckas, begår ett brott och tilldöms en

dom, uppstår en stark skamkänsla som han till varje pris försöker dölja för andra. Det kan han t.ex. göra genom att förneka aktuellt brott. Registrering försvårar den sexualbrottsdömdes möjlighet att dölja sina skamkänslor.

För att kunna behandla den sexualbrottsdömde måste behandlaren bearbeta förnekelsen som kan sitta djupt (Svensson 2012:48). Det är behandlarens mål att få den sexualbrottsdömde att prata om brottet för att få honom att förstå vilka konsekvenser det han gjort har haft på brottsoffret. På det sättet minskar skammen. Att känna skuld för brottet är något som är mer hälsosamt än skam, den går att prata om (ibid:66–69). Det stämmer väl överens med emotionsteorier där skam beskrivs som någonting ont som inte bara drabbar individen utan också kollektivet på ett förödande sätt. Samtidigt som skam behövs i ett samhälle för att minska handlingar och värderingar som inte är önskvärda och för att reglera våra upplevelser av olycka och lycka (Dahlgren & Starrin 2004:135). Skam uppstår som en följd av att man ser sig själv ur andras perspektiv. Cooleys begrepp ”spegeljaget” har en direkt koppling till dessa emotioner som avser självet sociala natur. Individens spegeljag delas upp i tre huvudelement: föreställningen om hur vi framstår för andra, föreställningen om den andras bedömning och den egna självkänslan som t.ex. skam. Skammen projiceras även till brottsoffret genom omgivningens reaktioner och sätt att hantera brottet (ibid:85). Genom att se det på detta sätt tydliggörs hur viktigt det är att vuxna i närheten av ett utsatt barn, hanterar detta utan att låta sina egna emotioner påverka. Annars kan barnets skamkänslor öka och göra så att barnet tar på sig ansvar för det brott de har blivit utsatta för.

När någon skriver ett inlägg eller en kommentar på Nätverkets Facebooksida syns tydligt att personen som skriver känner ilska, rättfärdig ilska. Av de andra som svarar på inlägget eller kommentaren känner de att de har stöd – ilskan bekräftas och medlemskapet i gruppen förstärks. Den sexualbrottsdömde registreras på Nätverket som en bestraffning för rituella avvikare. Registreringen tvingar fram en speciell gruppkultur där den sexualbrottsdömde är offret. Den rättfärdigande ilskan är en kortvarig emotion (Dahlgren & Starrin 2004:74). Den som skriver på Nätverket ger starka uttryck för en emotion som snart kommer att vara över. Det de har skrivit kommer dock alltid att finnas kvar. Den som uttrycker sig om sexualbrottsdömde på Nätverket kommer alltid att få stå för det han eller hon har skrivit. Den sexualbrottsdömde är rädd för att utsättas för registrering då den kan innebära att han blir socialt utesluten. Den rädslan är en långvarig upplevelse (ibid:74).

9. Slutsats

Syftet med denna uppsats var att få kunskap om vilka effekter registrering av sexualbrottsdömda har, jämföra USA med Sverige samt söka svar på varför det finns en efterfrågan. Jag har fått svar på min frågeställning genom att samla ihop dokument som jag har använt som empiri i min studie, slutsatsen av resultatet presenterar jag i detta kapitel. Jag avslutar kapitlet med egna reflektioner.

Registreringen av sexualbrottsdömda i Sverige fungerar som vår tids skampåle (Bozinovska 2008) och tycks vara ett sätt att ytterligare straffa den dömda utan hänsyn till något eller någon annat. På Nätverket syns en tydlig efterfrågan och behov av att uttrycka känslor som hat och avsky mot de dömda och de brott de har begått. Många är kritiska till straffsatserna för sexualbrott och registrering är ett sätt att straffa ytterligare, man ”tar lagen i egna händer”. I USA är stiftandet av lagar emotionsstyrda men registreringen sköts av kommunerna och blir på så sätt mindre känslostyrda och mer kontrollerade. Kanske att behovet att ta lagen i egna händer inte är lika stort när registreringen är legaliserad? Efter att ha tagit del av det som skrivs på Nätverkets hem- och Facebooksida tänker jag att en kontrollerad och legaliserad registrering är att föredra framför den som presenteras på Nätverket. I Sverige kan lagstiftningen uppfattas som mer samlad där syftet med Personuppgiftslagen är att skydda individen, vem du än är. Siffror visar dock att 96 % av hot och kränkningar på Internet som anmäls lades ner av åklagare eller polis. Det kan konstateras att lagstöd finns i Sverige men det verkar svårt att tillämpa rådande lagar.

Det har framkommit få fördelar med registrering av sexualbrottsdömda. I en av utredningarna från USA framkommer att några få uppfattade registreringen som positiv då de hjälpte dem att avhålla sig från brott och vara ärliga med sina anhöriga (Levenson & Cotter). I den andra utredningen föreslår man att registreringslagarna ska begränsas i omfattning och varaktighet och att offentliga register tillgängliga på Internet ska undanröjas (Human Rights Watch 2007). Den här utredningen genomfördes 2007 och trots dessa resultat har ingen förändring i lagstiftningen skett. Det visar att det finns ett behov att projicera rädsla och hat till en definierad grupp – de sexualbrottsdömda (Svensson 2012:21–23) och att det får styra hellre än det som forskning visar.

Internets utveckling har påverkat människors tillgång till kunskap – genom att söka på internet kan du få svar på dina frågor inom några sekunder. Avstånd spelar heller inte någon roll, internet skapar närhet till allt. När något skrivs på internet är det i princip omöjligt att ta bort informationen och den kan publiceras av vem som helst och ingen hänsyn tas till det syfte informationsgivaren har. Stigmatiseringen blir omfattande och svår att bli av med. Internet har också skapat ett kontrollbehov i samhället där registreringen av sexualbrottsdömda kan fylla det behov som tydligt finns, att veta vilka som är dömda för sexualbrott och var de bor. Forskning pågår där man undersöker möjligheten till ett utbildningsprogram om grooming för unga. Det visar på att internet även används för att motverka de negativa konsekvenser internet kan ha.

Det finns en efterfrågan om registrering av sexualbrottsdömda för att det finns ett behov av att uttrycka känslor kring den här typen av brott samt för att man är missnöjd över de straff de dömda tilldelas. Effekterna av registrering av sexualbrottsdömda är att det isolerar den dömda och ökar risken för återfall i brott. Den sexualbrottsdömda stigmatiseras tillsammans med sina anhöriga och brottsoffret och dennes anhöriga. Detta försvårar den sexualbrottsdömdes möjlighet att leva ett socialt liv, han isoleras och risken för återfall i brott ökar. Effekterna på samhällsnivå är att registreringen skapar en rädsla som registreringen inte kan hejda.

9.1 Egna reflektioner

Att det framkom så få positiva effekter av registrering av sexualbrottsdömda förvånade mig. Jag trodde att utredningarna genomförda i USA skulle visa på flera positiva effekter eftersom lagarna ser ut som de gör och har gjort under lång tid. Under tiden jag har arbetat med uppsatsen har jag tagit del av mycket av Kriminalvårdens utredningar och forskning och inget fanns att hitta om registrering av sexualbrottsdömda eller ens medias påverkan. Jag ser det som en stor brist samtidigt som det motiverade mig i arbetet med uppsatsen.

För att ett samhälle ska fungera upprättas lagar som människor som lever i samhället förväntas följa. Bryts dessa lagar straffas man, oavsett om det gäller brott mot Personuppgiftslagen eller sexualbrott mot barn. När man har avtjänat sitt straff är man en fri människa som ska ha samma möjlighet som alla andra till att återigen bli en del av samhället. Det handlar om alla människors lika värde. Det är samhällets rättssystem som ser till att människor följer upprättade lagar och delar ut straff. Registreringen skapar ett pöbelvälde. Bara för att någon har skadat en annan ger oss inte rätten att skada honom eller henne tillbaka.

Sverige borde ta lärdom av de utredningar som gjorts angående den legaliserade registrering USA har, börja tillämpa Personuppgiftslagen och aldrig införa registrering av sexualbrottsdömda eller någon annan kategori med människor.

Jag avslutar min uppsats med att citera Svenssons slutord i sin bok:

Hatet mot pedofilen leder inte till färre övergrepp, tvärtom ökar det skammen, tystar och trycker ner honom i en skuggtillvaro där han inte vågar söka hjälp och där de perversa fantasierna frodas. Behandling av förövare och de som är i riskzonen att begå sexualbrott är nödvändig, för offrens skull, för förövarens egen skull och för oss (Svensson 2012:189).

10. Referenser

10.1 Litteratur

Ahrne, G., Svensson, P. (2011). *Handbok i kvalitativa metoder*. Liber AB, Malmö.

American Psychiatric Association (2002). *MINI-D IV Diagnostiska kriterier enligt DSM-IV-TR*. Pilgrim Press, United States.

Backlund, A., Dimiraca, A. (2009). *En studie om behandlarens uppfattningar kring behandlingsmetoder för sexualbrottsdömda*. Lunds Universitet.

Boyle, D. J., Ragusa-Salerna, Laura M., Fleisch Marcus, A., Passannante, Marian R. (2013). *Public Knowledge and Use of Sexual Offender Internet Registries Results from a Random Digit Dialing Telephone Survey*. Rutgers, The State University of New Jersey, NJ, USA.

Bryman, A. (2002). *Samhällsvetenskapliga metoder*. Liber AB, Stockholm.

Dahlgren, L., Starrin, B. (2004). *Emotioner, vardagsliv och samhälle*. Liber AB, Malmö.

Elias, N. (1939/1989). *Civilisations teorier Del 1. Sedernas historia*. Stockholm, Atlantis.

Garfinkle, E. (2003). *Coming of age in America: The misapplication of sexoffender registration and community –notification laws to juveniles*. Published by California Law review. Vol. 91. No 1.

Goffman, E. (1959). *Jagets och maskerna, en studie i vardagslivets dramatik*. Studentlitteratur AB, Lund.

Goffman, E. (1963). *Stigma, den avvikandes roll och identitet*. Studentlitteratur AB, Lund.

Levenson, J.S., Cotter, L.P. (2005). *The effect of Megan's law on sex offender reintegration*. Center for offender rehabilitation & education och The S.H.A.R.E. program. Sage Publications. Journal of Contemporary Criminal Justice. Vol. 21. No 1:49–66.

Meloy, M. L., Miller, S. L., Curtis, K. M. (2008). *Making sense out of nonsense: The deconstruction of state-level sex offender residence restrictions*. Southern criminal justice association. American Journal of Criminal Justice. Vol. 33. No 2:209–222.

Svensk lag 2011. Redaktion, Professor Lindblom, P.H., Hovrättsassessor, Jur. dr Nordback, K. Uppsala. Iustus Förlag Ab.

Sjöberg, K., Wästerfors, D. (2008). *Uppdrag: Forskning*. Författarna och Liber AB, Malmö.

Stearns, P.N. (1994). *American Cool: Constructing a twentieth-century emotional style*. New York: New York University Press.

Svensson, B. (2012). *De mest hatade, om pedofiler och andra sexualbrottslingar*. Ordfront, Stockholm.

Tewksbury, R., Ehrhardt Mustaine, E. (2006). *Where to Find Sex Offenders: An Examination of Residential Locations and Neighborhood Conditions*. Criminal Justice Studies: A Critical Journal of Crime, Law and Society. Vol. 19. No 1:61–75.

Tewksbury, R., Ehrhardt Mustaine, E. (2009). *Stress and Collateral Consequences for Registered Sex Offenders*. Journal of Public Management & social Policy, Fall 2009:215–239.

10.2 Utredningar och artiklar mm

www.ur.se/Produkter/157783-UR-Samtiden-Polisforskning-pågår-Barn-som-brottsoffer.

Göteborgsposten. *Hård kritik mot att hänga ut sexdömda*. Publicerad 2008-12-14. Av Snezana Bozinovska.

Human Rights Watch. United States. *No easy answers, sex offender laws in the US*. 2007.

Kriminalvårdens föreskrift KVFS 2011:1 FARK Fängelse.

Svensk Polis, en tidning från polisen. Nummer 2, februari 2015, årgång 54.

TV4 Nyheterna som sändes kl.22.00 2015-05-06.

Kriminalvårdens utvecklingsenhet. *Behandlingsprogrammet ROS i Kriminalvården. Utvärdering av återfall i brott för programdeltagande 2002-2009.* Kriminalvården, Norrköping 2013.

10.3 Internet

www.bra.se

www.datainspektionen.se

www.kriminalvarden.se

www.meganslaw.ca.gov

www.polisen.se

www.stoppa-pedofilerna.se

www.facebook.com/Natverket